

FEDERAAL WETENSCHAPSBELEID

Onderzoeksprogramma

“Samenleving en Toekomst”

VOORNAAMSTE CONCLUSIES EN BELEIDSONDERSTENENDE AANBEVELINGEN

ONDERZOEKCONTRACT: TA/00/06

ACRONIEM VAN HET PROJECT: OIBI

TITEL VAN HET PROJECT: EEN OPTIMAAL INNOVATIEBELEID EN INFRASTRUCTUUR

ONDERZOEKINSTELLINGEN: UNIVERSITEIT GENT

COORDINATOR: BEN DEPOORTER

PROMOTOREN: BEN DEPOORTER, ALAIN VAN HIEL, JOHAN ALBRECHT

DATUM : 3 MAART 2008

Voornaamste conclusies en beleidsondersteunende aanbevelingen

1. Doelstelling en Methodologie

Dit onderzoek verschaft, aan de hand van een literatuurstudie en een empirisch onderzoek, inzichten in de problematiek rond de stimulatie en bescherming van innovatie in een kenniseconomie. Het empirische gedeelte van de studie is gebaseerd op informatie verzameld op basis van enquêtes afgenomen bij 167 Belgische bedrijven, voornamelijk kleine en middelgrote ondernemingen. Hiervan hadden 61 bedrijven al een octrooi aangevraagd. De belangrijkste bevindingen worden hieronder kort samengevat.

2. Matige Bekendheid van Overheidsinitiatieven

Bestaande overheidsinitiatieven ter ondersteuning van innovatie blijken slechts erg matig bekend te zijn bij bevraagde ondernemingen. Zowel op het federale niveau als op het niveau van het Vlaamse en Waalse Gewest blijken belangrijke initiatieven omtrent de ondersteuning en financiering van onderzoek slecht gekend, weinig gecontacteerd en werd er nauwelijks gebruik van gemaakt. Heel wat initiatieven blijken slechts bij minder dan 40% van de bevraagde bedrijven bekend te zijn. Van alle mogelijke maatregelen ter bevordering van een informatie-economie, ligt het voor de hand dat het verhogen van de inlichting en de algemene bekendheid van alle huidige overheidsinitiatieven en instellingen een allereerste voorwaarde is.

3. Innovatie: Geringe Samenwerking & Overdracht

Samenwerking inzake innovatie in België is eerder uitzondering dan regel. Eventuele samenwerkingen blijken vooral gebaseerd op niet-formele vormen van uitwisseling en contacten. Meer officiële, formalistische methoden, bijvoorbeeld op basis van intellectuele rechten, komen relatief weinig voor. Ook wat betreft octrooien blijkt dat de gemiddelde Belgische onderneming relatief weinig samenwerkingen aangaan met andere innovatieve bedrijven. Bedrijven wisselen slechts zelden licenties uit en betalen niet vaak royalty's op het gebruik van uitvindingen. Veeleer blijken ondernemingen terug te vallen op ontwijkende en heroriënterende handelingswijzen. Voorbeelden van ontwijkende tactieken zijn om het octrooi heen werken en het wijzigen van het onderzoeksproject zijn de meest voorkomende houdingen. Een voorbeeld van een heroriënterende handelswijze is het focussen van activiteiten op een andere, octrooivrije markt. Opvallend hierbij is dat vooral octrooihouders blijken geven van een weinig coöperatieve houding ten aanzien van mede octrooihouders. Dit is nadelig in vele opzichten – voornamelijk omdat de samenwerking en uitwisseling van intellectuele rechten de opbouw van een kenniseconomie bevordert.

De kosten bij overdracht en uitwisselingen van innovatie blijken een rol te spelen. Uit de resultaten komt naar voren dat grote bedrijven, met grotere financiële reserves, vaker coöperatieve omgangsvormen aanhangen. Op basis hiervan kan men de financiële en institutionele ondersteuning van samenwerking als een beleidsprioriteit voorop stellen. De bestaande Vlaamse Innovatie Samenwerkingsverbanden en het het Waals Centrum voor Innovatieverspreiding (Centre Relais Innovation de Wallonie) zijn een stap in deze richting. Hierbij wordt gestructureerde samenwerking in het kader van collectief onderzoek, technologische dienstverlening en interene en externe technologieoverdrachten aangemoedigd.

4. Octrooien: Perceptie en Kosten

Algemeen kan gesteld worden dat ondernemingen die tot heden geen octrooien aangevraagd hebben een minder gunstige perceptie hebben van octrooien. Ondernemingen die *wel* octrooien aanvragen hebben een gunstigere beoordeling van de bescherming geboden door octrooien, de kostprijs, de duurtijd en complexiteit van het octrooiproces en de beschikbare expertise omtrent octrooien in België. Hier is slechts één uitzondering op: ondernemingen die octrooien aanvragen schatten de kosten van juridische afdwinging hoger in dan ondernemingen die geen octrooien aanvragen.

Aangezien de bevindingen van ondernemingen die octrooien aanvragen gebaseerd zijn op daadwerkelijke ervaring met het octrooiproces, terwijl voor ondernemingen die geen octrooien aanvragen, geldt dat hun impressies gebaseerd zijn op een (eerder theoretische) perceptie van de kosten en baten van octrooien, kan gesteld worden dat de perceptie betreffende octrooien bij laatstgenoemde ondernemingen bijstelling behoeft. Het verdient dus aanbeveling dat de overheid verder maatregelen neemt die de informatie en voorlichting betreffende het octrooiproces bevorderen.

Ook de kosten verbonden aan de afdwinging van octrooien en de complexe en tijdrovende aanvraagprocedure blijken sterk aanwezig als voornaamste hinderpalen. Daarom zijn ook maatregelen aangewezen die de mogelijke juridische kosten (o.m. afdwingingskosten) verlagen. Uit de bevraging blijkt dat de kostprijs één van de belangrijkste redenen is voor de gemiddelde onderneming om geen octrooiaanvraag in te dienen. De toelageregeling voorzien door het Waalse Gewest, Subsidie Octrooi of Subvention Depot De Brevet (o.a. steun bij samenstelling van het aanvraagdossier, kosten inzake territoriale uitbreidingen) kan hierbij als voorbeeld dienen.

5. Hinderpalen

In de relevante literatuur wordt gewezen op een mogelijke schaduwzijde van de voorname rol van octrooien in het moderne innovatielandschap. Er wordt gesteld dat de brede verspreiding van octrooien problematisch is voor innovatoren die geconfronteerd worden met bestaande octrooirechten die het eigen onderzoek in de weg kan staan.

Uit de resultaten van de huidige enquête blijkt dit gegeven vooralsnog geen grote rol te spelen in België. Dit hoeft niet te verwonderen gezien het veelvuldig aanwenden van diverse omzeilingstechnieken bij eventuele confrontatie met octrooien. Ondernemingen geven aan dat zij slechts in zeer geringe mate geremd zijn door traditionele innovatiebelemmerde factoren (waaronder octrooien). De specifieke problemen betreffende octrooien als hinderpaal tot innovatie komen in de gemiddelde onderneming hooguit infrequent voor.

Niettemin duiden deze data op problematische ontwikkelingen in deze richting. Ondernemingen die octrooien aanvragen vertonen een ambigue houding ten aanzien van octrooien. Deze ondernemingen stellen enerzijds dat zij dit een effectief instrument vinden; anderzijds geven zij aan dat bestaande octrooien van andere bedrijven mogelijk het eigen onderzoek kan belemmeren. We stellen ook vast dat ondernemingen met succesvolle productinnovaties de waarde van octrooien relatief hoog schatten wat betreft de uitbouw van een monopoliepositie en de versteviging van de onderhandelingspositie.

Daarnaast ligt een toename aan octrooirechten in de lijn der verwachtingen als België de internationale tendens volgt. Een hogere afdwinging van octrooirechten, hoewel strikt noodzakelijk om bedrijven toe te laten uitvindingen te valoriseren, kan dit verder in de hand

werken. Het is dan ook niet uitgesloten dat de octrooitendens gepaard zal gaan met de nevenverschijnselen van strategisch onderhandelen en internationale fenomenen zoals *blocking patents*.

Hoewel zich niet onmiddellijk maatregelen opdringen om octrooien te ontsluiten door middel van gestuurde uitwisselingsystemen of georganiseerde systemen van dwanglicenties, is enige waakzaamheid gepast. Beleidsmatige ondersteuning van octrooiaanvragen dient gepaard te gaan met een stimulans van de ontwikkeling van licentiemarkten en andere instrumenten die de uitwisseling van octrooirechten en informatie aanmoedigen.